

گردش نخبگان سیاسی در جمهوری اسلامی

سخنرانی دکتر مهر زاد بروجردی در بنیاد فرهنگی دماوند

روز یکشنبه سوم فوریه برنامه دوماهانه سخنرانی و اجرای موسیقی اصیل ایرانی به وسیله بنیاد فرهنگی دماوند در تالار اجتماعات مونتگمری کالج در مرلیند برگزار گردید. سخنران این برنامه دکتر مهر زاد بروجردی استاد علوم سیاسی دانشگاه سیراکیوز بود که درباره کار تحقیقی چندین ساله خود راجع به ایران پس از انقلاب و کسانی که طی چهار دهه گذشته در ساختار قدرت در جمهوری اسلامی ایفای نقش کرده اند، زیر عنوان "گردش نخبگان سیاسی در جمهوری اسلامی" صحبت کرد.

در آغاز اردشیر لطفعلیان دبیر بنیاد فرهنگی دماوند ضمن سپاسگزاری از دکتر بروجردی به خاطر پذیرش دعوت بنیاد برای ایراد سخنرانی، از او به عنوان یکی از چهره های درخشان و جوان ایرانی در عرصه دانشگاه و دنیای اکادمیک یاد کرد و گفت که شیوه تدریس و پژوهش ها و تألیفات وسیع آقای بروجردی تحسین بر انگیز بوده، و سبب شده که جوایز متعددی به او تعلق گیرد. وی همچنین یادآور شد که کار تحقیقی درازمدت این استاد دانشگاه که نزدیک به هزار صفحه را در بر می گیرد در حکم دانشنامه ارزنده ای است که بازیگران صحنه سیاست ایران را در عمر چهل ساله جمهوری اسلامی با دقتی ستودنی به خواننده معرفی می کند و از بسیاری واقعیت های دیگر در ارتباط با نظام فقهاتی حاکم بر کشور ما پرده بر می دارد. پیش از آن که سخنران گفتار خود را آغاز کند، دکتر مسعود الفت، عضو جدید هیئت مدیره بنیاد و گرداننده جلسه او را به طور فشرده به حاضران که به تعداد انبوه در مجلس گرد آمده بودند معرفی کرد:

دکتر مهرزاد بروجردی دانشنامه دکتری خود را در سال ۱۹۹۰ در رشته روابط بین الملل از دانشگاه امریکن دریافت کرد. وی پس از گذراندن یک دوره پژوهشی مافوق دکتری به مدت دو سال در دانشگاه های هاروارد و آستین، در سال ۱۹۹۲ به کادر آموزشی دانشگاه سیراکیوز در ایالت نیویورک پیوست و از آن هنگام تا کنون به عنوان استاد علوم سیاسی در دانشکده تابعیت و امور عمومی آن دانشگاه که به مدرسه ماکسول معروف است به کار تدریس اشتغال دارد. وی علاوه بر دریافت جایزه دانیل پاتریک مونهاین در سال ۱۹۹۸ به خاطر به کار بستن بهترین روش تدریس، از سال ۲۰۱۴ تا زمان حاضر به عنوان پژوهشگر برجسته آن دانشکده شناخته شده است. تألیفات دکتر بروجردی متعدد و متنوع است و از آن جمله می توان به «روشنفکران ایرانی و غرب: پیروزی ن افرجام بومی گرای» انتشارات دانشگاه سیراکیوز، ۱۹۹۶ (رسالاتی در زمینه سیاست و هویت ایرانی [به فارسی]) ۲۰۱۰ و از همه مهمتر «ایران پسا انقلاب، دفترچه راهنمای سیاسی» با همکاری کوروش رحیم خانی دانشجوی دوره دکتری علوم سیاسی در دانشگاه بینگهمتن (انتشارات دانشگاه سیراکیوز، ۲۰۱۸) اشاره کرد. این اثر پژوهشی بی سابقه که تحسین شمار چشم گیری از صاحب نظران و پژوهشگران عرصه تاریخ و سیاست را بر انگیزته است، فراگیرترین داده ها را درباره نخبگان سیاسی ایران در دوران پس از انقلاب در بر می گیرد. د

سخنران همانگونه که در پیشگفتار کتاب پر حجم "ایران پسا انقلاب، دفترچه راهنمای سیاسی" به تفصیل آمده، ادعایی را که علی اکبر اعلی نماینده پیشین تبریز در مجلس در سال ۲۰۰۰ مطرح ساخت سر آغاز علاقه مندی خود به شروع و پیگیری این پژوهش ذکر کرد. اعلی گفته بود، یک دار و دسته دو بیست نفری از آغاز انقلاب کنترل سیاست ایران را در دست داشته اند. چندی پس از آن هم جان لیمبرت، یکی از به گروگان های پیشین سفارت آمریکا در تهران که بعدها به مقام مدیر کلی وزارت امور خارجه آمریکا در امور مربوط به ایران رسید، پا را از این نیز فراتر نهاد و گفت: "این نظام را گروهی در حدود بیست و پنج نفر که عضو نخبگان خودی با عناوین متعدد اداره می کنند. همین ها هستند که مهار قدرت را در جمهوری اسلامی ایران از آغاز موجودیتش در سال ۱۹۷۹ در دست داشته اند."

بنا بر گفته دکتر بروجردی، این ادعا ها برای او به عنوان یک پژوهشگر حوزه اجتماعی بر انگیزنده و جالب توجه بود ولی هیچ مدرک مطمئنی در رد یا قبول چنین مدعیاتی در اختیار نداشت. به همین سبب او و دوستی که در تألیف کتاب با وی همکاری داشته است تصمیم به ایجاد یک بانک اطلاعاتی گرفتند تا همه کسانی را که از هنگام پیروزی انقلاب تاکنون عهده دار مشاغل اساسی در ساختار قدرت بوده اند: وزرا، نمایندگان مجلس شورای اسلامی، نمایندگان مجلس خبرگان،

اعضای شورای نگهبان، مجمع تشخیص مصلحت، رئیس صدا و سیما، رئیس بانک مرکزی، فرماندهان ارتش و سپاه و... را در بر گیرد. آقای بروجردی در اینجا خاطر نشان ساخت که کمبود اطلاعات و همگانی نبودن اینترنت در مراحل آغازین پژوهش، سبب شد که نتوانند اطلاعات موثقی در باره دارندگان مشاغل مانند استانداری و فرمانداری و نظائر آن به دست آورند. در نتیجه توجه خود را تنها بر کسانی که طی چند هفت گذشته در رأس هرم سیاسی جای داشته اند متمرکز ساختند که تعداد آنها در کتاب 2332 نفر ذکر شده است. هم اینان هستند که واژه زبندگان بر آنان اطلاق می شود. در پیشگفتار کتاب تعریفی به این شرح برای زبندگان سیاسی ارائه شده است: "اشخاصی که به دلیل موقعیت های راهبردی شان درون سازمانهای قدرتمند و در جنبش ها، قادرند بر پی آمدهای سیاسی و کار نهادها سیاسی به طور منظم و جدی تأثیر بگذارند."

بنا بر تحقیق مؤلف، این بزرگترین بانک اطلاعاتی دولتمردان سیاسی در خاورمیانه و شمال آفریقا است و در این بخش از جهان تا کنون پژوهشی در این حجم و این ابعاد در ارتباط با این موضوع سابقه نداشته است. به گفته سخنران، در مورد هر کسی که نامش در این کتاب آمده پنجاه نوع اطلاعات خاص گرد آوری شده و از آن جمله اند تاریخ تولد، تاریخ درگذشت، اسامی پدر و مادر، میزان تحصیلات، مشاغل که تصدی کرده اند، چه کشوری و چه در ارتش و سپاه، سابقه شرکت در جنگ، تعلق یا عدم تعلق به خانواده شهدا، وابستگی حزبی، و بسیاری اطلاعات دیگر.

دکتر بروجردی آنگاه گفت، اکنون با انجام این پژوهش و آمار و ارقام دقیقی که در کتاب فراهم آمده برای نخستین بار می توان به شکل دقیق تر و مطمئن تری در باره ساختار سیاسی جمهوری اسلامی و آنچه که طی چند دهه گذشته در صحنه سیاست ایران گذشته است صحبت کرد. حرفهایی که تا کنون به عنوان مثال در باره خاستگاه اجتماعی و طبقاتی صاحبان قدرت در نظام مذهبی حاکم مطرح می شد بیشتر در حوزه حدس و گمان یا اظهار نظر قرار داشت، اما در این کتاب می توان به اطلاعات بسیار دقیق در این زمینه با ذکر این که طبقات گوناگون اجتماع هر کدام چه در صدی از ساختار قدرت را در دولتهای تشکیل شده در جمهوری اسلامی نمایندگی کرده اند؛ دست یافت. به عنوان مثال، از آنجا که نظام حاکم یک نظام مذهبی است فرض بر این است که روحانیان در در دستگاه قدرت نقش اساسی دارند و بخش عمده ای از مناصب مهم را اشغال می کنند. ولی بنا بر آنچه که در کتاب آمده، تعداد روحانیانی که تاکنون در این گونه مناصب قرار گرفته اند از 629 نفر تجاوز نکرده و این تعداد تنها 27 در صد نخبگان حاکم را که شمارشان در مجموع 2332 نفر بر آورد شده تشکیل داه است.

آنچه سخنرانی دکتر بروجردی را هر چه بیشتر زنده و در خور توجه ساخت نشان دادن بخشی از ارقام و اطلاعات ارائه شده در کتاب به صورت اسلاید بر روی پرده بود و توضیحات مکمل سخنران بر اهمیت آنها از نظر شنونده می افزود. به همین سبب حاضران در پایان گفتار، مراتب تحسین و تأیید خود را نسبت به کار پر دامنه دکتر بروجردی و کیفیت بیان و تشریح ساده و جذاب مطالب ابراز داشتند. در وقت پرسش و پاسخ سخنران به سؤالاتی که حاضران مطرح کردند به طور مشوح پاسخ گفت.

در بخش دوم برنامه طبق مرسوم برناه های بنیاد، موسیقی اصیل ایرانی با شرکت پزشک هنرمند و صاحببدل دکتر حجتی و آقای کاوسی اجرا شد. دکتر حجتی ضمن دکلامه اشعاری از شاعران بزرگ فارسی مانند سعدی و خیام چند ترانه با صدای خوش خود و نواختن تار در دستگاه شور خواند و آقای کاوسی او را با تمبک به گونه ای ماهرانه همراهی کرد.

ما در مورد یک حکومت تئوکراتیک داریم صحبت می کنیم بنابراین روحانیان نقش بالایی داشتند، اما چه تعداد از رجال و نخبگان از روحانیان بودند؟ براساس آماری که ما داریم از این ۲۳۰۰ نفر تنها ۲۷ درصد، یعنی ۶۲۹ نفر در مقام های بالا روحانی هستند و عمده ی افراد، غیرروحانی هستند، اما تعداد زیادی فرزندان بویژه پسران روحانیان هستند.

